

Förtryckets offer i Chile berättar

■ Sex år har gått sedan Augusto Pinochet och hans generaler tog makten i Chile. Sex hårda år under vilka regimen med alla medel försökt tysta oppositionen. De senaste månadernas protester från facket och från kyrkan visar att motståndet mot Chilejuntan är starkare än någonsin.

Dagens Nyheter kan i dag publicera en unik bekännelse av en fd angivare som hoppat av och nu lever i landsflykt. Det är ett dokument som i sin kortfattade direktet ger oss en aning om de fruktansvärda grymheter som det chilenska folket fått utstå.

2 500 chilener försvann under

denne agents och hans gelikars "krig" mot oliktankande. Femton av dem har påträffats mördade i en kalkugn utanför Santiago.

DN:s Bengt Lindström har träffat Elena Munoz, en enkel lantarbetarhustru, som förlorade sin make och sina tre äldsta söner under detta "krig".

— Jag kräver inte rättvisa. Jag begär bara att få begrava min man och mina tre mördade söner. Elena Muñoz de Maureiras sex år långa lidande är inte över än.

dar. Inte ens när polisen kom hem till oss och bad oss berätta hur pappa och mina bröder varit klädda när de togs, hur långa de var...

— Nu vet vi att hoppet är ute. Vi har sett deras kläder på Instituto Médico Legal.

Men för den 55-åriga lantarbetarinnan Elena Muñoz de Maureira är kampen inte över än.

— Jag begär inte rättvisa... Militärt rättvisa, vad är det? Jag vill bara få tillbaka min man och mina söner så att jag kan begrava dem på en plats, så jag får någonstans dit jag kan gå och sörja. Men jag får bara svaret att jag måste bevisa att de har levat...

Avslöjandet av massgraven i kalkugnen i Lonquen betyder mycket.

• Vem gav ordern?

För Elena och hennes familj innebär det slutet på fem och ett halvt års sökande. För tusentals andra anhöriga ett minskat hopp och ett ökat krav på myndigheterna om att få besked. Var finns våra barn, våra män? För många som tidigare väntat bort anklagelserna mot Pinochetregimen för övergrepp har avslöjandet fungerat som en väckarklocka. Man frågar sig: Hur många Lonquen finns det? Vem gav ordena?

• Sparkades omkull

Den tolv meter höga kalkugnen i Lonquen har också blivit

ett monument över dem som stupade och en symbol mot förtrycket. I februari vallfärdade ett par tusen personer till fots till den ödsliga platsen utanför Santiago.

Elena Muñoz de Maureira berättar: — Vi reste ett par tråkors vid kalkugnen och man satte dit en minnesplatta med en dikt av Pablo Neruda:

Även om tusen år passerar så kommer aldrig blodet från dem som stupat att suddas bort från denna plats och aldrig försvinner stunden då du föll, även om så tusentals röster genomkorsar denna tystnad.

— Den tavlan är nerriven nu och tråkorna har man sparkat omkull...

DN bakgrund

■ Massgraven i Lonquen avslöjades vid en bikt. Det var i slutet av november förra året som en man kom till en präst och bekände att han varit med om att begrava en grupp människor i den övergivna kalkugnen i Lonquen, sju mil utanför Santiago.

Prästen fick mannens tillstånd att gå vidare med fallet och den 2 december anmälde den chilenske ärkebiskopen ärendet till högsta domstolen. Domstolen beordrade utgrävning och full undersökning och tillsatte en civil undersökningsdomare. Man drog en ridå av tystnad över det för regimen så känsliga ärendet, men trots avspärrningar och order om tystnad visste den chilenska allmänheten ganska snart att man påträffat femton kroppar i kalkugnen, att tre av de döda begravits levande, att några av dem haft händerna bakbundna och skjutits.

■ Domstolen beordrade också att man skulle undersöka alla rapporter om försvinnanden under tiden från juntans maktövertagande 1973 till 1976, och det stod snart klart att fynden i kalkugnen hörd samman med bortförandet av femton lantarbetare från den lilla byn Isla de Maipo den 7 oktober 1973, knappt en månad efter militärkuppen.

Lantarbetarnas anhöriga har identifierat de kläder som påträffats på de döda och domstolen har också förhört 18 karabinjärer från Isla de Maipo. Förhören skedde under stor hemlighet och de 18 släpptes efteråt.

■ I samma veva avgick den civile domaren Adolfo Banaños. Han sade att han inte längre var kompetent att fortsätta undersökningarna. Detta betyder att han är övertygad om att det är säkerhetspersonal eller polis som utfört mordet, och sådana handlingar ska behandlas av militärdomstol.

I juni i år ställdes åtta karabinjägere i Mapio inför rätta. De anklagades för att ha "tillgripit mer våld än nöden krävde". Två månader senare bestämde sig domstolen för att dem åtta skulle slippa straff. Man hänvisade till den amnesti som general Pinochet utfärdade "för att ena landet".

Amnestin gäller för alla de som deltog i bortföranden, mord och andra övergrepp under den hårda tiden efter juntans maktövertagande den 11 september 1973 fram till maj 1978. Denna "enande gest" var ägnad att rädda Dina-agenterna och karabinjärerna undan ansvaret för det skräckvalde de bedrev under dessa år.

Hon miste man och tre söner

■ — Jag förstår inte... i fem år har jag sökt min man och mina fyra söner. Nu har jag hittat dem. Mördade. Jag har hittat dem, men jag får inte begrava dem. Man säger att jag måste bevisa att de har funnits. Jag, en mor som fått sina barn mördade, måste bevisa att de har funnits för att få begrava dem... jag förstår inte...

— Jag har visat dem bilderna, de är väl bevis nog. Som det här... det togs när Sergio Miguel gifte sig... och det här är pappa och pojkarna i fotbollslaget... men de säger att det inte är bevis...

I snart sex år har Elena Muñoz de Maureira levt i en Kafkavärld. En överklagad, infernalisk värld som är lika obegriplig för alla och kanske än mer mardrömslik för en enkel lantarbetarhustru som inte kan läsa.

Ända fram till kvällen den 7 oktober 1973 hade hennes liv varit som vilken fattig lantarbe-

tarhustru som helst. Hon bodde i sitt lilla hus på vingården där hennes man och hennes äldsta söner jobbade, hon tvätade och lagade mat och städade och slet för att göra livet så drägligt som möjligt för dem alla.

• "Farliga extremister"

Klockan var tio på kvällen när karabinjärerna kom. Det var de vanliga karabinjärerna som de brukade se i Isla de Ma-

ipo, säger dottern Olga. Det är hon som får berätta. Mamma Elena orkar inte, vill inte höra på.

— De tog med sig pappa och mina bröder José-Manuel och Segundo Armando. De sade ett pappa och mina bröder var farliga extremister. De verkade berusade. De bar sig hemskt åt, skrek och slog sönder saker och slog med gevärskolvorna när de minsta började skrika.

— Sen åkte de till mina båda bröder som var gifta och som bodde en bit därifrån. De tog med sig Rodolfo Antonio och Sergio Miguel.

— De kallade dem extremister också, men det var en lögn. Ingen i familjen var speciellt politiskt intresserad. Pappa och mina bröder var vanliga lantarbetare som var med i socialistpartiets lantarbetarförbund Ranquil. De var medlemmar, inte särskilt aktiva, men de ställde upp på demonstrationerna när facket bad dem.

— Senare på kvällen tog de de tre bröderna Astudillo Alvarez och pappan och två söner i familjen Hernandez Flores, som bodde i närheten.

• "Ingen har sett dem"

Den 8 oktober började Elena Muñoz långa vandring i Kafkas värld. Tillsammans med skriv- och läskunniga dottern Olga, som då var 21 år, började hon kampen för att få reda på vad som hänt med hennes man, 47-åriga Sergio Adrian och hennes fyra söner Sergio Miguel, 28, José-Manuel, 27, Segundo Armando, 26, Rodolfo Antonio, 22.

— Vi gick först till karabinjärerna i Talagante. Där sade man att man skickat de gripna till nationalstadion i Santiago för att förhöras.

— På nationalstadion kände man inte till dem. Vi var där tills sista man släpptes, vi efterlyste dem i högtalarna, vi frågade alla... Vi försökte vid fånglägret i Tres Alamos. Vi skrev till alla platser där vi visste att man höll folk. Vi frågade alla vi kom i kontakt med som varit i olika läger eller fångelser. Men ingen hade sett dem.

— Varje dag gjorde vi något. Vi skrev till kyrkan, till FN, till justitieministern, till militären. Vi skrev väl fyrtio brev, men vi fick inte ens några svar.

• Hunden sköts

— Vi led, men vi gav inte upp, säger Elena. Barnen blev nervösa. Den yngste, Juan-Luis, tappade häret. Vi blev isolerade. Ingen vågade ha kontakt med oss. En av karabinjärerna åkte förbi och sköt hunden för oss. Olgas man flyttade till Sverige.

— Men hon stannade kvar för att hjälpa mig. Annars hade jag aldrig orkat. Och vi fick hjälp att flytta. Vi kunde inte bo kvar på gården. Minnen och stämningen. Gårdens ägare hjälpte oss.

Sönerna Rafael Ricardo, Jorge och Juan-Luis övertog Sergio MIGUELS gamla traktor och försöker nu med hjälp av den att försörja mamma, systerarna Maria-Christina, Corina och Olga och hennes dotter Theresa.

Det senaste året har Elena och Olga fått hjälp av kyrkans vicaria för solidaritet. Advokater, psykiater och präster jobbar gratis för att hjälpa de anhöriga till de 652 chilener som gripits av karabinjärer och där- efter försvunnit.

• Hoppet ute

— Vi har hela tiden haft hoppet, säger Olga. Vi har tänkt — de måste finnas någonstans. Det måste finnas något läger där de sitter...

— Vi hoppades till och med när beskedet kom att man funnit kropparna i den gamla kalkugnen vid Lonquen. Vi trodde aldrig att det var de som fanns

Den tolv meter höga kalkugnen i Lonquen har blivit ett monument över dem som stupat i kampen mot Pinochetjuntan. Här påträffades kropparna av femton mördade lantarbetare.

Han tvingades att bli angivare åt juntan

■ Jorge Augusto Hernandez Soto var i flera år juntans redskap. Han var en enkel småföretagare som pressades av den hemliga polisen DINA till att jobba som angivare. I början av förra året fick han nog. Han vittnade inför den katolska kyrkans advokater om sina år som tjallare. Nu lever han i landsflykt, gömd undan hämnarna från DINA. Det här är hans vittnesmål:

Jag anhölls 1974 av detektiv Roberto Miranda vid avdelningen för ekonomiska brott, berättar Jorge Augusto Hernandez Soto sin 30 tätskrivna sidor långa berättelse. "Han kände till mitt förbrytarregister, och tog mig till underrättelsebrigaden Miraflores, känd som IBM. IBM var underavdelning till DINA, och hade kontor i en lägenhet på Calle Nueva York 55.

Miranda satte mig i kontakt med Fernando Cruzat Aguirre, som var chef för IBM, och denne sammanförde mig med Carlos Labarca. De hotade mig med att sända mig till fånglägret Pisagua om jag inte samarbetade med dem. De lovade också att förstöra mitt brottsregister om jag gjorde som de ville.

Jag tänkte att detta kanske skulle ge mig en chans att börja ett nytt liv, och jag gick med på att bli tjallare åt dem.

Soto fick täcknamnet C-1-6, Comando de Infiltración nr 6, och hans första uppdrag blev att

ta reda på Mario Larenas, en man som tillhörde MIR. Han gjorde det och fick efter en vecka reda på att Larenas gripits och torterats, men släpptes mot löfte att samarbeta.

I mars 1974 sattes Soto i kontakt med verkställande direktören för textilfabriken Toallas Rex i Nuñoa, tillika underrättelsechef för industrin i distriktet. Uppgiften blev nu att spionera på 20 arbetare som enligt uppgift "utförde spionage".

"Skiftbasen fick order att sätta mig på sena skiftet mellan 15 och 22.30... och efter fjorton dagar förflyttades jag till vävavdelningen för att jobba tillsammans med äldsta basen. Hon kallades Camilla och var antagligen den som utförde sabotage. Jag kunde emellertid inte bekräfta misstanken. En fredag, efter ungefär en månads jobb, fick jag se en av de anställda i fabriken. Han satt i en bil i närheten med tre fyra män och jag såg att de iakttog mig.

Jag gick direkt till Carlos Labarca och på måndagen kom han tillsammans med folk från IBM och grep sex man. En av dem var produktionschefen som jag sett i bilen. Jag återvände aldrig till fabriken."

Labarca sade att det var Mario Larenas som tjallat om uppdraget, och Soto förstod att den gripne produktionschefen var död. Nu fick han order att döda Larenas. Han spårade upp honom och tillsammans med en medhjälpare grep han Larenas. De fick order att döda honom, men ingen av dem ville göra det. De sade till DINA att Larenas

väl var värd mer levande än död.

• Dokument

I maj 1974 fick Soto nästa uppdrag. Han skulle försöka avslöja en man som man misstänkte hjälpte politiska flyktningar med falska dokument. Han skulle utgå sig för att tillhöra vänstergruppen MIR.

Jag skulle gå till den evangeliska prästen och läraren Joel Guerrero. Jag skulle säga att jag kom från "Estrellita de Valparaiso" och att jag hade problem. (Estrellita var en lärarinna som gripits strax innan).

Jag träffade fader Guerrero på Centro Evangelico. Han lovade att hjälpa mig sedan han hört min historia, som jag hade hittat på.

Jag hämtade folk från BIC-Brigada da Inteligencia Civil som IBM nu kallades. Vi sökte igenom Centro Evangelico ordentligt. Guerrero var inte där men vi arresterade två präster, en sekreterare och en elev. På kvällen åkte vi till pastor Guerrero's hus tillsammans med tio personer.

En flicka i 12-14-årsåldern öppnade. Det var prästens dotter. Hon förklarade att hennes pappa inte var hemma och att hennes mamma var sjuk. Vi hotade flickan med en revolver och fick henne att läsa i hund.

Vid 23-tiden kom señor Joel Guerrero i en liten bil. Han var ensam och gick lugnt upp till huset. Vi band honom och satte handbojor på honom.

Vi tog ifrån honom pengarna och ett par lotter. Han bad att få tala med sin fru och gav oss sina ringar, klockan och en del andra personliga ägodelar. Han sade adjö till familjen och bad oss att inte göra honom illa. Vi körde honom till Londresarresten. Vi lämnade honom där vid midnatt. Fem dagar senare fick jag reda på att han var död.

• Socialisterna

I juni-juli fick Soto uppdrag att avslöja fd medlemmar av socialistpartiet som brukade träffas på ett kafé. Skiftbasen där var informatör och pekade ut de misstänkta. Det var en man som var ansvarig för lastbilar vid ett järnvägsbygge och misstänktes för att bli transporterare vapen med dem. Det var distriktets sekreterare från Unidad Populars tid. Det var en äldre man som antogs vara skattmästare i det underjordiska socialistpartiet. Och det var en ung chaufför som också kunde veta något om vapentransporter.

Samtliga greps, och Soto beskriver vilka medhjälparna var vid gripandet. Bilar och pengar kom bli från stora knarksmugglare mot att de fick hålla på obehindrat med sina affärer. De fyra gripna förhöres och torterades. Två av dem dog troligen i samband med förhören. DINA skrev gratulationsbrev till alla som deltagit i operationen.

"I augusti 1974 såg jag hur man förde in en 13-årig pojke vid arresten på Bandera. Han bodde i Joao Goulart-området och hade gripits för att han försökt skicka ut en drake med regeringsfientlig text. Det var en drake med Che Guevaras ansikte och bokstäverna MIR. Pojken och hans pappa torterades i tre dagar.

Dagen efter det att pojken gripits greps tre grabbar. Två av dem var bröder, den tredje var en släkting till dem. Ena brodern anklagades för att ha tillverkat draken. De torterades med 200 volt och slogs under fotulorna med smala spån. Efter fyra dagar var vi tvungna att släppa dem eftersom de inte hade något med drakarna att göra. Vi var tvungna att låta dem gå utan skor, för fötterna hade svällt upp så av slagen.

De, liksom andra, tvingades också att dansa nakna. Detta gällde också kvinnorna som greps. De fick dansa nakna, och ingen brydde sig om om de blev våldtagna. Vi tvingade dem att dricka och när de blev fulla lämnade vi dem på någon öde plats."

I augusti fick han emellertid ett nytt uppdrag. Han sattes i förbindelse med USA-ambasadens narkotikakontor. Han skulle jobba som informatör i knarkärenden och erbjöds 1 000 dollar för varje avslöjat fall som ledde till resultat.

Jag lockades av pengarna och avslöjade sålunda två deaktiver från kriminalen i Maipo som var inblandade i kokainhandel tillsammans med

Café Haiti på Santiagos gågata. Här samlades medlemmar av det chilenska socialistpartiet.

ägarna till ett diskotek. USAs narkotikakontor överlämnade ärendet till karabinjärerna, men dessa meddelade att man inte fått tillräckligt med bevis för att jag skulle få mina pengar.

Jag besöt då att göra mina egna undersökningar, men en tjallare hos karabinjärerna skvallrade på mig och jag anhölls. Jag fördes till polisstationen vid Calle Rogelio Ugarte och torterades, och efter sju dagar ställes jag inför militärdomstol för tjänstefel och försök till bedrägeri.

I maj 1976 när jag satt i isoleringscell fick jag träffa tre personer från karabinjärernas säkerhetstjänst. De lovade att ge min familj ekonomisk och juridisk hjälp, att jag snart skulle bli fri och att de skulle ge mig

maximalt skydd om jag flyttade till fångelsens annex och gjorde mig god vän med en fd politisk fånge."

Denne hette Lautaro Mellado och Soto skulle fråga ut honom om det mesta och de honom ge sig politisk skolning så att han sen skulle kunna infiltrera grupper utanför fångelselet.

• Nekade

Soto nekade emellertid, men då flyttades Mellado till hans cell. Han påminde om att han hade hustru och sju barn och att dessa skulle få betala om han inte lydde. Soto vann Mellados förtroende och lämnade information även om en grupp på ytterligare 28 politiska fångar. I januari 1977 anmodades han tjallare om en politisk fånge som hette Victor Zuniga och som kunde ge upplysningar om en

grupp som hette Röda september.

"De fick Mellado att försöka övertala mig. Jag nekade och blev torterad. Efter detta fick vi fram den önskade informationen som vi överlämnade till DINA. Zuniga hotades till livet och tvingade avslöja vad han visste. Den 10 april kom DINA-folket tillbaka. Operationen hade lyckats. Tio personer hade gripits.

Hernandez Soto säger inte i sin berättelse varför han vägrade utföra några fler uppdrag för DINA och säkerhetstjänsten, men troligen är han besviken. Han känner sig utnyttjad. Han fick bara sporadisk ersättning, ibland pengar, ibland varor. Han fick ett kodnummer, men han var aldrig anställd av BIC. Han själv och hans familj var ständigt hotad.

Från mitten av 1977 skrev han brev till kyrkan och Pinochets hustru för att slippa ur fångelselet, men breven upptäcktes och han torterades och isolerades. Så småningom hjälpte en medfånge honom att få kontakt med advokaten Gonzales Bulnes, som fick honom fri i april 1978.

Förra året fick han reda på att Carlos Labarca sagt att alla som jobbat inom säkerhetstjänsten kunde avrättas om de visste för mycket och Labarco uppmanade honom att själv försvinna eftersom han annars kunde råka ut för en olycka.

Därför bestämde han sig för att lämna vittnesmål i förväg genom sin berättelse, där han nogga angivit namn på alla inblandade.